

[VREDESACTIE]

GREENPEACE

Stop fuelling war

Oorlogsfinanciering stoppen door de overslag van Russisch gas te blokkeren

De inkomsten uit de export van fossiele brandstoffen dragen in belangrijke mate bij aan het Russische overheidsbudget en financieren dus ook de oorlog. 1 jaar na de Russische invasie in Oekraïne is de import van Russische ruwe olie en olieproducten naar Europa bijna volledig gestopt en beginnen de economische sancties eindelijk effect te hebben. Maar Rusland verdient nog steeds aan de export van gas en Europa blijft dit mogelijk maken, zelfs waar dit niet nodig is voor de eigen energievoorziening.

Een centrale speler in dit verhaal is Fluxys. De LNG-terminal in Zeebrugge is een belangrijk overslagpunt voor gas uit Yamal in het Noordpoolgebied. 72% van alle Russische LNG-overslag in de EU gebeurde in 2022 in Zeebrugge. Dit terwijl 93% van die Russische LNG-overslag in Zeebrugge bestemd was voor niet-Europese markten.

De overslag via Zeebrugge van Russisch LNG ondergraaft zo het sanctiebeleid tegen Rusland en helpt dit land om aan voldoende middelen te komen om de oorlog voort te zetten.

Deze overslag van Russisch gas stoppen, door het contract tussen Fluxys en Yamal LNG te verbreken of de uitvoering ervan te schorsen, lijkt dan ook een logische stap. Op die vraag antwoordt Fluxys dat het dit niet kan omwille van de strikte non-discriminatieregel waaraan het moet voldoen. Het bedrijf mag niet discrimineren tussen wie gas op zijn netwerk of LNG-installaties wil afzetten.

Om dit obstakel voor het stoppen van de overslag te elimineren, zijn er twee mogelijkheden: sancties en/of de toepassing van de non-discriminatieregel aanpassen. De non-discriminatieregel aanpassen op zodanige wijze dat human rights due diligence (HRDD) een voldoende en objectieve reden voor het stopzetten of schorsen van contracten kan opleveren, heeft een ruimere reikwijdte dan het Russische LNG-gas en maakt het ook mogelijk om andere LNG-bronnen even kritisch te beoordelen.

A. Sancties

Als de EU sancties treft tegen Russisch gas, dan creëert dit een nieuwe regel waaraan Fluxys moet voldoen. Vanuit de contractuele relatie bekeken is dit een vorm van overmacht, waardoor Fluxys niet gehouden kan worden aan de uitvoering van het contract (en dus geen schadevergoeding moet betalen voor het stopzetten van de uitvoering).

De invoer¹, doorvoer² en overslag³ van Russisch gas verbieden met een sanctie gebeurt op EU-niveau, maar elke lidstaat kan dit voorstellen.

Een verbod op de invoer, doorvoer en overslag van Russisch gas heeft niet enkel gevolgen voor Fluxys, maar ook voor enkele lidstaten in de EU. Mogelijke bezwaren hebben hiermee te maken. Een aantal landen is nog steeds deels afhankelijk van de invoer van Russisch gas, mogelijks via andere lidstaten, voor hun energievoorziening. Zij hebben een uitzondering nodig op zo'n sanctie of zullen erom vragen. Maar het is niet ondoenbaar om een onderscheid te maken tussen invoer, doorvoer en overslag van Russisch gas, en sancties te richten op overslag en voor invoer en doorvoer onder bepaalde omstandigheden uitzonderingen te voorzien. Dit is reeds gedaan voor olie.

Optie 1: uitbreiding van de sancties m.b.t. gasopslag naar LNG-installaties.

Het 10^e sanctiepakket voegt in verordening 833/2014/EU een artikel 5p (engelstalige versie) of 5 septdecies toe:

“Artikel 5 septdecies

*1. Het is verboden opslagcapaciteit als gedefinieerd in artikel 2, lid 1, punt 28, van Verordening (EG) nr. 715/2009 van het Europees Parlement en de Raad (*10) in een opslaginstallatie als gedefinieerd in artikel 2, punt 9, van Richtlijn 2009/73/EG van het Europees Parlement en de Raad (*11), met uitzondering van het gedeelte van installaties voor vloeibaar aardgas dat voor opslag gebruikt wordt, ter beschikking te stellen aan:*

a) een Russisch onderdaan, een in Rusland verblijvende natuurlijke persoon of een in Rusland gevestigde rechtspersoon, entiteit of lichaam;

b) een rechtspersoon, entiteit of lichaam waarvan de eigendomsrechten voor meer dan 50 % direct of indirect in handen zijn van een rechtspersoon, een entiteit of een lichaam als bedoeld in punt a) van dit lid; of

¹ Invoer: Het injecteren van aardgas in het/de gastransmissienet(ten) op eigen grondgebied, hieronder valt zowel het hervergassen en injecteren van LNG in het gastransmissienet als de import via pijpleidingen.

² Doorvoer: Het transporteren van aardgas door een pijpleiding naar een ander land.

³ Overslag: Het overzetten van LNG van schip-tot-schip of van schip-tot-LNG opslagtank-tot-schip.

c) een natuurlijke persoon, een rechtspersoon, een entiteit of een lichaam handelend namens of op aanwijzing van een rechtspersoon, een entiteit of een lichaam als bedoeld in punt a) of b) van dit lid.

2. Lid 1 is niet van toepassing op verrichtingen die strikt noodzakelijk zijn voor de beëindiging, uiterlijk op 27 maart 2023, van contracten die niet in overeenstemming zijn met dit artikel en die zijn gesloten vóór 26 februari 2023, of van aanvullende overeenkomsten die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van dergelijke contracten.

3. In afwijking van lid 1 kunnen de bevoegde autoriteiten, op door hen passend geachte voorwaarden, toestemming verlenen voor het ter beschikking stellen van opslagcapaciteit als bedoeld in lid 1, nadat zij hebben vastgesteld dat dit noodzakelijk is om de kritieke energievoorziening binnen de Unie te waarborgen.

4. De betrokken lidstaat of lidstaten stelt of stellen de andere lidstaten en de Commissie binnen twee weken na het verlenen van de toestemming in kennis van elke op grond van lid 3 verleende toestemming.

*(*10) Verordening (EG) nr. 715/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende de voorwaarden voor de toegang tot aardgastransmissienetten en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1775/2005 (PB L 211 van 14.8.2009, blz. 36)."*

*(*11) Richtlijn 2009/73/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas en tot intrekking van Richtlijn 2003/55/EG (PB L 211 van 14.8.2009, blz. 94)."*

Dit doet deels wat wij vragen: een verbod op opslagcapaciteit voor gas voor Russische ondernemingen of door hen gecontroleerde of handelende ondernemingen. Alleen worden hierbij op dit moment LNG-installaties uitgezonderd (zie onderlijnd gedeelte). Deze uitzondering schrappen laat toe om de schip-tot-LNG opslagtank-tot-schip overslag van het Yamal-gas te stoppen, tenzij het noodzakelijk is voor één van de lidstaten. Deze laatste situatie is echter zeer beperkt, in 2022 werden in Zeebrugge slechts 3 LNG-tankers geladen voor levering aan andere EU-lidstaten.

Een loophole of complicatie is dat sancties gericht op opslagcapaciteit nog steeds schip-tot-schip overslag (zonder gebruik van de opslagterminal) toelaten. M.a.w. de doorvoer en overslag van het Yamal-gas wordt wel sterk bemoeilijkt, maar niet volledig geblokkeerd. Daarom is ook een bijkomende sanctie op schip-tot-schip overslag nodig.

Optie 2: sancties op gas naar het model van sancties op olie

In verordening 833/2014/EU werden reeds sancties getroffen specifiek gericht op de doorvoer van olie. Dit in artikel 3 quinquies, lid 1: *"Het is verboden direct of indirect technische bijstand, tussenhandeldiensten of financiering of financiële bijstand te verlenen, in verband met de handel of tussenhandel in of het vervoer, ook door middel van schip-tot-schiptransfers, naar derde landen van ruwe olie of aardolieproducten, als vermeld in bijlage XXV, die van oorsprong zijn uit Rusland of die uit Rusland zijn uitgevoerd"*. Er kan

dus zonder problemen een gelijkaardige bepaling voor gas in opgenomen worden, die precies het soort diensten betreft dat Fluxys in Zeebrugge levert.

Een bijkomende optie is een verbod op invoer, doorvoer en overslag van Russisch gas, zoals geldt voor olie, maar waarbij een uitzonderingsbepaling wordt opgenomen die invoer en doorvoer toelaat wanneer *"die noodzakelijk is om de kritieke energievoorziening binnen de Unie te waarborgen"* (cfr. punt a in art. 3(6) m.b.t. levering van goederen en technologie en nu ook in het nieuwe artikel 5 septdecies). Hiermee wordt in- en doorvoer van Russisch gas onder exportcontrole geplaatst en enkel toegelaten wanneer noodzakelijk voor de eigen (lees: Europese) energiebevoorrading. Dit moet dan aangetoond worden bij de vergunningsaanvraag.

Zo bevat artikel 3 quaterdecies in lid 1 het verbod om *"ruwe olie of aardolieproducten, als vermeld in bijlage XXV, direct of indirect aan te kopen, in te voeren of over te dragen indien zij van oorsprong zijn uit Rusland of uit Rusland worden uitgevoerd."* en in lid 2 het verbod om *"direct of indirect technische bijstand, tussenhandeldiensten, financiering of financiële bijstand, of enige andere dienst in verband met de verbodsbepaling van lid 1, te verstrekken"*. Maar vervolgens worden daarop een hele reeks uitzonderingen geformuleerd. Op dezelfde manier kan er ook een verbod op gasinvoer en -doorvoer geformuleerd worden.

Als dit voor de hele EU geldt, dan wordt ook de eventuele omweg via andere landen gesloten (cfr. Russisch gas dat, eenmaal aangekomen in Zeebrugge, 'Belgisch gas' wordt).

Het voordeel van optie 2 is dat het sanctieregime omvattender is en gericht tegen gas van Russische oorsprong (en niet enkel tegen ondernemingen van Russische oorsprong of voor hen handelende ondernemingen, zoals in art. 5 septdecies). Ook verbiedt het niet enkel opslag, maar ook alle vormen van overslag.

We pleiten dus bij voorkeur voor een sanctieregime als in art. 3 quaterdecies en quindecies, maar dan betrekking hebbend op gas. Maar ook het schrappen van de uitzondering voor LNG-terminals in art. 5 septdecies zou al een deel van het werk doen.

B. De toepassing van de non-discriminatieregel aanpassen om HRDD mogelijk te maken

Non-discriminatie betekent dat men gelijke situaties gelijk moet behandelen. Maar men kan wel ongelijk behandelen als er objectieve redenen voorhanden zijn op basis waarvan men legitiem een verschil kan maken. Momenteel worden zulke objectieve redenen eerder technisch ingevuld (samenstelling of kwaliteit van het gas, naleving veiligheidsnormen, ...), maar op zich kan het respect voor mensenrechten en milieu in de waardeketen ook geobjectiveerd worden. Dit laatste gebeurt nu al deels in de wetgeving m.b.t. openbare aanbestedingen en dit is ook waar de in ontwikkeling zijnde due diligence- of zorgplichtwetgeving om draait.

Onze vraag is daarom om deze non-discriminatieregel zodanig toe te passen dat ze de nodige human rights due diligence (HRDD) toelaat. M.a.w. dat het bedrijf toegelaten wordt om klanten te weigeren waarbij zich duidelijk schendingen van mensenrechten, internationaal humanitair recht, arbeidsrechten of internationale milieuwetgeving in de waardeketen stellen. Indien dit niet kan binnen het huidig juridisch kader, dan moet dit kader aangepast worden.

De huidige gasregelgeving op EU- en op nationaal niveau sluit zo'n zorgplicht niet uit. Zowel de Gasrichtlijn 2009/73/EG, Verordening (EG) nr. 715/2009 betreffende de voorwaarden voor de toegang tot aardgastransmissienetten als de Gaswet van 12 april 1965 bevatten wel de niet-discriminatieregel, maar geven geen bijkomende specificatie aan wat objectieve redenen kunnen zijn om onderscheid te maken. Die regelgeving stelt enkel dat er niet gediscrimineerd mag worden.

Een probleem stelt zich enkel met de door de CREG vastgestelde toegangsvoorwaarden in de Gedragscode Gas van 1 september 2022. **Die gedragscode blijkt vanuit het oogpunt van de zorgplicht wel te beperkend.**

Art. 3 §1 van de gedragscode stelt onder meer: "*De beheerders van de opslaginstallatie voor aardgas, van de LNG-installatie en van een interconnector kunnen voor hun respectievelijke vervoerinstallaties of voor de interconnector de toegang slechts weigeren op grond van gebrek aan capaciteit of op grond van openbare dienstverplichtingen die door de federale of gewestelijke wetgeving aan deze beheerders wordt opgelegd*".

Om een weigering van gas wegens mensenrechten- en andere schendingen in de waardeketen mogelijk te maken, is een aanpassing van de gedragscode nodig door de CREG.

Een aanpassing van de Gaswet, die expliciet een zorgplicht opneemt voor alle actoren en deze als objectieve basis voorziet om toegang tot de LNG-terminal, opslag of vervoersnet te weigeren, is ook aangewezen. Daarmee krijgt de CREG ook de verplichting dit in de gedragscode op te nemen en de contracten daaraan te toetsen.

Zulke aanpassingen kunnen dus volledig op Belgisch niveau gebeuren op initiatief van de minister van energie en van de CREG.

Waterstof

We kijken meteen ook al even vooruit. De net in de Kamercommissie goedgekeurde **Waterstofwet bevat wel een problematische niet-discriminatieregel**, die enkel technische gronden toelaat om toegang te weigeren, **en wordt dus best ook aangepast**.

Artikel 15 Toegang tot het waterstofvervoersnet

De Commissie stelt een gedragscode vast met betrekking tot de toegang tot het waterstofvervoersnet, inclusief bepalingen inzake standaardcontracten.

De waterstofvervoersnetbeheerder bezorgt de Commissie hiervoor, na raadpleging van de gebruikers van het waterstofvervoersnet, een ontwerp van gedragscode.

De gedragscode garandeert onder meer volgende principes:

1° alle gebruikers hebben op niet-discriminerende en transparante wijze toegang tot het waterstofvervoersnet en tot de op dat netwerk aangeboden vervoersdiensten, op basis van de overeenkomstig artikel 16 goedgekeurde tarieven;

2° de voorwaarden voor toegang tot het waterstofvervoersnet en voor de waterstofvervoersdiensten die op dat netwerk worden verleend, dragen bij tot de mededinging en tot efficiënte grensoverschrijdende waterstofhandel;

3° de waterstofvervoersnetbeheerder mag de toegang tot het waterstofvervoersnet alleen weigeren op grond van technische elementen die verband houden met de capaciteiten en de werking van dat netwerk.

Iedere weigering van toegang wordt naar behoren met redenen omkleed en gerechtvaardigd. De waterstofvervoersnetbeheerder verstrekt de Commissie de redenen voor de weigering van toegang, samen met een analyse van de mogelijke investeringen om aan het verzoek te voldoen, inclusief technische beperkingen, kosten en uitvoeringstermijn.

De Commissie besluit of de weigering gerechtvaardigd en redelijk is, waarbij zij naar behoren rekening houdt met de behoefte aan gezonde en duurzame concurrentie op de waterstofmarkt.

Het probleem zit in 3°, dat enkel een weigering toelaat op grond van technische elementen. Die maakt de uitoefening van de zorgplicht, die kijkt naar mensenrechten- en andere schendingen in de waardeketen, onmogelijk.

Conclusie m.b.t. zorgplicht:

Voor gas kan de uitoefening van de zorgplicht mogelijk gemaakt worden zonder wetswijziging en louter via een aanpassing van de gedragscode. Wel is het aangewezen om de zorgplicht expliciet in de Gaswet op te nemen, om dit bindend te maken.

Voor waterstof zal er een nieuwe wetswijziging nodig zijn om de uitoefening van de zorgplicht door de netbeheerder mogelijk te maken.

Zulke aanpassingen geven de netbeheerders niet enkel de mogelijkheid om de zorgplicht uit te oefenen ten aanzien van Russisch gas, maar ook ten aanzien van andere leveranciers.